

UNIVERZITA
PARDUBICE
FAKULTA
FILOZOFICKÁ

Katedra filosofie a religionistiky

Posudek vedoucího/oponenta bakalářské práce

Jméno studenta: Josef Malík

Název práce: Nietzscheho pozdní epistemologie

Jméno vedoucího práce: Mgr. Alena Roreitnerová, Ph.D.

Jméno oponenta: Mgr. Václav Sklenář, Ph.D.

I. Formální kritéria

	ano	zčásti	ne
1. Naplnění celkového záměru: - práce odpovídá svému zadání a obsahu - vymezení tématu je přiměřené a není příliš široké	X		
2. Metodické a systematické zvládnutí práce - text je strukturně a logicky uspořádán - práce je adekvátně zpracována	X		
3. Úvod a závěr - úvod řádně seznamuje s cílem a postupem práce, s dosavadním bádáním na dané téma a stěžejní literaturou - závěr náležitě shrnuje a hodnotí celou problematiku, formuluje přínos k řešení problému a vlastní stanoviska		X	
4. Autor náležitě vypracoval všechny formální požadavky kladené na bakalářskou práci - zadání, prohlášení, obsah, úvod, pojednání, závěr, resumé v češtině a cizím jazyce - odpovídající počet stran	X		

Slovní ohodnocení

II. Obsahová kritéria	ano	zčásti	ne
1. Práce prokazuje porozumění autora v dané problematice.	X		
2. Myšlenková soudržnost a souvislost textu: - je vyhovující - srozumitelnost argumentace a podloženost argumentů či myšlenek je adekvátní	X		
3. Práce se opírá o relevantní prameny a literaturu.		X	
4. Práce s literaturou: - v práci je zřetelně předvedeno, že student pracoval s odbornou literaturou a s myšlenkami jednotlivých autorů - autory uváděl (nejen odkazem na poznámku), srovnával, parafrázoval a citoval - zřetelně rozlišoval své myšlenky od myšlenek jednotlivých autorů		X	
5. Bakalářská práce je filosofickým textem: - autor prokázal fundovanou a analytickou práci s pojmy a myšlenkami - autorova práce nespočívala jen v převyprávění daného téma nebo pouhém poskládání hesel, parafrází či myšlenek - práce nebyla zatížena nepřiměřenou mírou historických, životopisných nebo jiných nefilosofických údajů	X		

Slovní ohodnocení

III. Jazyková a grafická kritéria	ano	zčásti	ne
1. Práce je bez gramatických a stylistických chyb nebo jiných nedostatků (překlepy, nedokončené věty atd.)	X		
2. Práce je psána kultivovaným a odborným jazykem	X		
3. Terminologické zpracování textu - fundované porozumění terminologie v oboru a daném tématu - vhodné používání terminologie a vysvětlování pojmů	X		
4. Odkazy, citace a poznámkový aparát - vyhovující práce s odkazy - dodržení a jednotnost citačních norem - náležitý poznámkový aparát	X		
5. Citování - míra citování je vyvážená - vhodná volba a výstižnost citací	X		
6. Grafická kritéria - grafická úprava (písmo, obsah, názvy kapitol, odstavce, řádkování atd.) je vyhovující	X		

IV. Použitá literatura

	ano	zčásti	ne
1. kritický a vhodný výběr prvotní literatury a pramenů	X		
2. kritický a vhodný výběr druhotné literatury			X
3. práce s cizojazyčnou literaturou		X	

Psát posudek na bakalářskou práci Josefa Malíka není – z hlediska vedoucí práce – snadný úkol. Její výsledná podoba je průsvitkou, pod níž se vykresluje proces tvorby, který je od předložené práce neodmyslitelný. Ve svém posudku budu tedy zčásti přihlížet k tomuto procesu, jehož zohlednění by umožnilo vidět i na méně nápadných místech detailní myšlenkovou práci: především důkladnou interpretaci primární literatury, kterou autor pro množství materiálu při závěrečném krácení vypustil. Zároveň nešlo o proces zcela prostý turbulencí.

Josef Malík si zprvu klade tři základní otázky týkající se Nietzscheho epistemologie: ptá se po tom, zda má jeho autor vůbec koherentní epistemologickou koncepci, jaké jsou její strukturní rysy a v čem je inspirativní (str. 8). Zároveň předesílá, že epistemologie u Nietzscheho není nijak oddělitelná od ontologických otázek. Celek práce je však, jak čtenář zjistí nejpozději při nahlédnutí do obsahu, o něco komplexnější, neboť ve skutečnosti zahrnuje pokus Nietzscheho pochopit v jeho radikalitě, a to i tam, kde jeho myšlení klade značné nároky. Tato náročnost přitom netkví ani tak ve filosofické nezbadatelnosti, jako spíš v nutnosti existenciálního experimentování s vlastními předsudky a přesvědčeními (zkráceně v přehodnocování hodnot, které – je-li vzato vážně – nemůže být snadným procesem). Celá úvaha Josefa Malíka se navíc odehrává ve značně kritickém odstupu od vybraných děl sekundární literatury. Aby toho nebylo málo, posledním cílem práce není nic menšího než Nietzscheho odmítnout, a to z pozic poplatných entitě, kterou se německý filosof marně pokoušel filosoficky usmrtit.

Autor nejprve představuje model dokonalé epistemologické adekvace poznávajícího subjektu, předmětu a procesu poznání v Bohu, jak jej chápe tradiční (nejvýrazněji snad scholastická) metafyzika, jejíž prototyp bychom našli u Aristotela. Vůči této epistemologické integritě (str. 9) pak Josef Malík sleduje celou kaskádu odchylek, a to ve všech třech strukturních momentech Nietzscheho pojetí poznání. Nejprve poměrně zhuštěně shrnuje Nietzscheho kritiku představy subjektu poznání jako někoho, kdo (nezištně) hledá pravdu (str. 10). Následně vyloží nemožnost poznat věc o sobě (=x) nezávisle na subjektu. V souvislosti s procesem poznání si pak autor všímá, jakou roli hraje u Nietzscheho svébytné chápání jazyka jako souboru proměnlivých metafor (někdy jim říkáme pojmy), který zakrývá neuchopitelnou procesualitu skutečnosti (stejně jako naši neschopnost jí dostat).

V rámci interpretace *Radostné vědy* se Josef Malík zaměřuje na motiv snového světa (str. 11), který pak sleduje až do závěru práce. Schopnost sledovat napříč množstvím Nietzscheho fragmentů o teorii poznání, v nichž je propojeno všechno se vším, jedno nosné téma, pokládám za projev zralého badatelského odstupu, k němuž se autor – nakolik mohu posoudit – dopracoval teprve v průběhu psaní práce; jde tedy o moment, který je třeba ocenit. I v souvislosti se snovým světem přitom Malík sleduje motiv subjektu, procesu a objektu poznání: nutnost snít je pro subjekt totožná s nutností života, proces poznání se ukazuje jako historicky, kulturně a biologicky podmíněné promítání (inter)subjektivní perspektivy na poznávaný svět, které Nietzsche označuje jako snění, aby zdůraznil životadárnou nevyhnutelnost průběžného setrvávání v klamu; sám předmět poznání je pak šalivým útvarem snového světa. Josef Malík na tomto základě vykládá i Nietzscheovu slavnou tezi o smrti Boha, která podle něj znamená odstranění posledního garanta „adekvátního“ poznání (str. 14). Následuje (tamtéž) velmi zhuštěné shrnutí Nietzscheho dekonstrukce zbývajících pilířů epistemologie (jde o exemplární příklad pasáže, do níž byla zkoncentrována drobnohledná

četba *Radostné vědy* a spisu *Mimo dobro a zlo*). Nakonec autor čtenáře staví před vizi „anulace“ (str. 15), v níž subjekt, proces i objekt poznání splývají v neustálém dění zápasu protikladných puzení, který pozdní Nietzsche pojmenuje vůle k moci.

V tuto chvíli Josef Malík začíná interpretovat také *Pozdní pozůstalost*, aby si odpověděl na jednu z hlavních otázek své práce, a sice, zda má Nietzscheho dekonstrukce epistemologie také ontologický dosah. Sledování fragmentů z pozůstalosti, které nehovoří do té míry o psychologii a o poznání, ale spíše o fyziologických či chemických procesech, jej vedou ke kladné odpovědi. Následuje pasáž (str. 15-16) analyzující různé „atributy“ vůle k moci (osobně mi líčení tekutých ontologií, v nichž vše prostupuje vším, nepřipadá do té míry zajímavé, neboť se všechny navzájem velmi podobají, proto si dovolím být stručnější). Autor nejprve ukazuje sepětí myšlenky vůle k moci a dění interpretace, jejímž cílem je (silové) vtištění charakteru bytí do proměnlivého dění snového světa (str. 16-17). Přes výklad o kombinatorickém obměňování středobodů sil vůle k moci se pak autor plynule (s přesvědčivými referencemi k *Radostné vědě*) dostává k ústřední myšlence věčného návratu (str. 18). Tu lze podle autora chápat jako vážně míněný popis kosmického procesu i jako existenciální zkoušku lásky k životu.

Zajímavé je, že Josef Malík až doposud vykládal Nietzscheho epistemologii jako hru metaforického zdání. Nyní, když přechází ke slavným Nietzscheho úvahám o „největší zátěži“, mu však velmi záleží na tom, že představa věčného návratu naprosto není metaforická, nýbrž jde o reálný princip bytí (str. 18). Můžeme si samozřejmě položit otázku, odkud se tato *jistota poznání* najednou bere. Mohli bychom si myslet, že tato idea má instrumentální charakter pro někoho, kdo sám sebe v Nietzscheho stopách chápe jako dílčí, ale sebezpěšnou, perspektivu vůle k moci, která chce růst a prosadit se, k čemuž je podle Nietzscheho zapotřebí bezvýhradná afirmace života, a to i v tom, co v moci naší dílčí perspektivy být nemůže (*amor fati*). V těchto intencích autor chápe i figuru nadčlověka.

Domnívám se, že až do tohoto bodu je práce Josefa Malíka v zásadě věrnou interpretací Nietzscheho. Snad až na zmíněnou spornou otázku, proč a do jaké míry brát doslova myšlenku věčného návratu, resp. na jakém základě tvrdit, že jde o něco „poznáno“, a nikoli o instrument sebe-afirmace. Autor zprvu uvažuje o tom, jak rozumět kosmickým cyklům (str. 20), aby se následně kriticky vymezil vůči takovým interpretacím Nietzscheho, které chápou snový svět, věčný návrat a vůli k moci pouze metaforicky (str. 21nn). Podle autora je však třeba vykládat tuto trojici ontologicky a kosmologicky. Na tomto místě začíná rozvíjení vlastní teze Josefa Malíka.

Předesílám, že by mohlo jít o poutavou polemiku, kdyby ovšem nenesla stopy nedostatečně pečlivé práce se sekundární literaturou. Autor zde kritizuje dva interpretační tábory Nietzscheho, aniž by dostatečně podložil jmény, knihami a referencemi vůbec samu existenci takových táborů. Jestliže v interpretační – podle mého názoru velmi solidní – části práce autor prokázal schopnost věnovat dostatek pozornosti zdrojovým textům, spekulativní a polemické části práce bohužel schází určitá badatelská zralost (přisvojení mistra a odmítání jiných učedníků je bohužel obvyklým nešvarem).

Věcné jádro konfrontace „kosmologického“ výkladu (věčný návrat, vůle k moci a snový svět jsou ontologické či kosmické kategorie) a „metaforického“ výkladu (tři jmenované entity jsou instrumentální vzhledem k psychologickému nároku na přitakání životu) je zajímavé. Přiznávám se ale, že mě paměťový, ani časový argument kosmologického tábora (konečný svět se musí v nekonečném čase rekombinovat) *samy o sobě* nepřesvědčují. Především proto, že bych musela znát jasné zdůvodnění toho, proč chápat svět či prostor jako konečný. Přesto souhlasím s autorem, že Nietzsche to takto přinejmenším mohl zkoušet myslet a lze to doložit jeho texty.

Pokud jde o konkrétní kritiku jednotlivých interpretačních táborů, chtěla bych se vyjádřit alespoň k tvrzení na str. 25: „Koubova interpretace ovšem tuto kosmologickou

jednotu explicitně odmítá, když říká: „je nepochybné, že svět jako vůle k moci nedospívá k žádné poslední jednotě.“ Nakolik vím, Koubovo typické odmítání myšlenky poslední jednoty (ať už ontologické nebo kosmologické) je vedeno jeho celkově anti-metafyzickým přesvědčením, které jde možná v domyšlení Nietzscheho dál než sám Nietzsche: proč nemyslet snový svět a vůli k moci jako nevyhnutelně pluralitní? Protože je to v konfliktu s kosmologickým výkladem věčného návratu (který je sjednocený konečností světa)? Myslím, že v Koubově výkladu není vůle k moci uvězněna v psychologii či v kulturních formách, pouze se v nich exemplifikuje (což je vlastně velmi vážné čtení Nietzscheho, protože Kouba jeho myšlení vidí při díle v konkrétní každodennosti, aniž by přehlížel kosmologický horizont).

Vcelku chápu autorovu úvahu (na str. 27), podle níž platí, že „čím větší váhu filosof připisuje Nietzscheho pozdní pozůstalosti, tím spíše se jeho interpretace posouvá od metaforických a psychologických výkladů k ontologicko-kosmologické interpretaci témat, jako je vůle k moci, věčný návrat a snový svět.“ Nicméně i šlo o svým způsobem „logické“ domyšlení předchozích Nietzscheho úvah do důsledků, neznamená to ještě, že je tato část Nietzscheho díla nejvíce filosoficky zajímavá. Chci říci, že je vždy do značné míry otázkou svobody každého filosofa, co chce vzít skutečně vážně, a fakt, že něco bereme méně vážně než něco jiného, nutně neznamená, že jsme „nejvýbušnější“ část příslušné filosofie *nepochopili* (srv. autorovu závěrečnou otázku na str. 27). Předpokládám, že tato poznámka nebude autora přesvědčovat. Nakolik tomu totiž rozumím, autor implicitně předpokládá, že „rozumět“ něčí filosofii znamená vstoupit do existenciálně-hodnotové perspektivy daného filosofa, být takřkajíc stoupencem jeho školy. To samo by ale bylo otázkou na samostatnou debatu. Podobně autorův argument, že kosmologická interpretace se jeví jako nezbytná pro zachování Nietzscheho filosofické ambice – „být konkurencí teologickému obrazu světa“ (str. 29) mi sice připadá pozoruhodný, ale v tomto případě zas předpokládá, že Nietzsche je do značné míry ve vleku boje se svým největším nepřítelem. Proč ho ale nechápat jako svobodného a tvořivého myslitele, pro nějž náboženství není hlavní téma, otázka ani problém?

Ve světle těchto úvah čtu také poslední část práce Josefa Malíka nazvanou Odmítnutí: nevím totiž, nakolik platí, že je člověk v první řadě bytostí uctívající (str. 28). Není spíše bytostí svobodnou nebo milující (ať už si s tímto posledním rysem lidství spojujeme spíše filosofii či křesťanství)? Osobně mi na Nietzscheho připadá nejvíc deficientní právě jeho pojetí *amor*, až příliš omezené na heroismus sebe-afirmujícího pohybu *amor fati*, bez skutečného protějšku.

Práci Josefa Malíka považuji za velmi pozoruhodnou tím, jak důsledně se pokusil autora, kterého zároveň odmítá, domyslet (ačkoli jde nutně o ambivalentní podnik). Jsem přesvědčena, že jeho schopnost práce s primárním textem se v průběhu psaní bakalářské práce velmi zlepšila, stejně jako se velmi vyvinula autorova zdrženlivost v uplatňování nezaložených myšlenkových spekulací. To se ovšem projevilo povýtce v první – interpretační – části práce a pak také v procesu psaní, který ovšem každý čtenář nemůže z výsledku předložené práce vyzorovat. Polemická část textu Josefa Malíka bohužel stále nese stopy nedůslednosti (především v zacházení se sekundární literaturou). Práce je v každém případě napsána nadprůměrně kultivovaným jazykem. Jak jsem předeslala, proces vzniku předloženého textu nebyl bez turbulencí; přesto (nebo právě proto) se domnívám, že dopadl dobře. Nicméně při pohledu na pouhý výsledek jsou vidět značné rezervy v závěrečné polemice se sekundární literaturou, z tohoto důvodu navrhuji hodnocení C s nadějí na zdárný průběh obhajoby.

Pracovní součinnost studenta a vedoucího práce v průběhu zpracování práce (vyplní vedoucí práce): (viz celkové slovní hodnocení)

Celkové hodnocení:

Práci doporučuji k obhajobě: ano

Návrh hodnocení: C

Náměty k rozpravě:

- (1) Proč a do jaké míry brát myšlenku věčného návratu doslova a vykládat ji jako kosmický proces? Na jakém základě lze tvrdit, že jde o něco „poznáního“, a nikoli o instrument sebe-afirmace. (Nejde mi nyní o textové doklady, ale spíše o koherenci Nietzscheho myšlení.)
- (2) Není představa neredukovatelně *pluralitní* skutečnosti – vůle k moci – nakonec věrnější celkovým intencím Nietzscheho ontologie než koncept konečného světa, který se věčně navrácí? Není pak v linii Nietzscheho myšlení a v souladu s literou pasáže o věčném návratu přesvědčivější vyřešit toto dilema „obětováním“ kosmologického chápání věčného návratu a zůstat u výkladu, podle nějž jde především o existenciální zkoušku?
- (3) Co podle Vás znamená rozumět Nietzscheho filosofii, resp. „vzít ho vážně“? Znamená to nutně vstoupit do jeho existenciálně-hodnotové perspektivy? A může to skutečně vážně udělat někdo, kdo zaujímá vůči celku Nietzscheho myšlení vposled odmítavé stanovisko?

V Pardubicích dne 12. 1. 2026

vedoucí práce